

İntiqam Hacıyev

Vəkiliyə namizəd

**VƏKİLLİK FƏALİYYƏTİNİN İXTİSASLAŞDIRILMASI -
HÜQUQİ YARDIMIN KEYFİYYƏTİNİN ARTIRILMASI
ÜZRƏ İNKİŞAF KONSEPSİYASI KİMİ**

Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının 07.12.2017-ci il tarixli konfransında Kollegiyanın Rəyasət Heyətinin sədri və üzvləri dəyişildikdən sonra Kollegiyanın tarixində yeni bir səhifə açılmış və kollegiyanın fəaliyyətində canlanma baş vermişdir. Belə ki, Azərbaycanda vəkilliyin daha mütərəqqi instituta çevrilməsi istiqamətində innovativ tədbirlər görülmüşdür. Vəkillərin etik davranış qaydalarına riayət etməsi istiqamətində təbliğatlar aparılmış, vəkillik institutu ilə bağlı bir çox xarici ölkə və yerli dövlət qurumları ilə əməkdaşlıqlar genişləndirilmişdir. Məhz bu uğurlu fəaliyyət vəkillər üçün stimül olmuş, üzvü olduqları quruma inamları artmış və vəkil adının nüfuzunun artırılması üçün hər biri fərdi və kollektiv olaraq səy göstərməyə başlamışlar.

Bundan başqa Mülki Prosesual, İnzibati Prosesual məcəllələrə və "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa edilmiş dəyişikliklərdən sonra ölkə üzrə vəkillərin sayının artırılması istiqamətində mütərəqqi addımlar atılmışdır. Bu səbəbdən də hüquqi yardımın keyfiyyəti məsələsi son dövrlərdə aktuallaşmışdır. Axı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 61-ci maddəsinə əsasən hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ vardır. Vəkilin vəzifəsi təkcə qanunun icazə verdiyi hədlərdə öz funksiyalarını vicdanla həyata keçirməyə başlamaqdan və onu sona çatdırmaqdan ibarət deyildir. Vəkil ədalət mühakiməsinin maraqlarına xidmət etməklə bərabər, ona müraciət etmiş şəxsin maraqlarını həm məhkəmədə müdafiə etməli, həm də ki, həmin şəxsin məsləhətçisi olmalıdır. Buna görə də Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının rəhbərliyi tərəfindən hüquqi yardımın keyfiyyətinin artırılması istiqamətində bir çox uğurlu işlər görülmüşdür. Xüsusilə ölkə başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Sərəncamı hüquqi yardımın keyfiyyətinin artırılması və vəkillik institutunun inkişaf etməsi üçün zəmin yaratmışdır. Gənc hüquqşünas olaraq mən də bu canlanmadan ruhlanaraq hüquqi yardımın keyfiyyətinin artırılması istiqamətində beynəlxalq təcrübədən istifadə edərək yeni bir konsepsiya hazırlamışam: Vəkillərin sayının kifayət qədər artırılması və vəkillər arasında de-facto ixtisaslaşmanın mövcudluğu hüquqi yardımın keyfiyyətinin artırılması üçün vəkillik fəaliyyətinin de-jure ixtisaslaşdırılmasını zəruri edir. İxtisaslaşma dedikdə olduqca çoxşaxəli olan hüquq sistemində vəkillərin konkret hüquq sahəsi üzrə fəaliyyət göstərməsi və həmin sahə üzrə peşəkarlaşması başa düşülür. Vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşdırılması təcrübəsi Amerika Birləşmiş Ştatları, Böyük Britaniya və bir sıra Avropa ölkələri (xüsusilə Almaniya), hətta qonşu ölkə Türkiyə Cümhuriyyəti kimi bir çox ölkələrin hüquq sistemində istifadə olunur. Bu müsbət təcrübə göstərir ki, hüquqi yardımın keyfiyyətinin artırılması üçün ixtisaslaşmanın həyata keçirilməsi mütləqdir. Lakin bildiyiniz kimi son dövrlərə qədər ölkəmizdə vəkillərin sayı kifayət qədər olmadığından vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşdırılması öz müsbət təsiri göstərə bilməzdi. Lakin hazırki durumda vəkillərin sayının artırılması istiqamətində uğurlu addımların atılması artıq vəkillərin ixtisaslaşması

zəruriyyətini aktuallaşdırmışdır.

Vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşması zamanı vəkilin bütün ixtisaslar üzrə vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olması imkanı məhdudlaşdırılır. Məsələn bir vəkil eyni zamanda həm mülki mübahisələr, həm ailə mübahisələrinə, həm əmək mübahisələrinə, həm cinayət işlərinə, həm inzibati xətalara dair işlərə , hərbi işlərə çıxıb bilməz. Təcrübə göstərir ki, bir vəkil tərəfindən müxtəlif istiqamətli mübahisələrin icraata götürülməsi zamanı hüquqi yardımın keyfiyyəti sual altına düşür. Halbuki dövlətimiz yüksək keyfiyyətli hüquqi yardıma təminat verir. Günümüzdə də praktiki vəkillik fəaliyyətinin de-facto ixtisaslaşmasının şahidi oluruq. Məsələn vəkil Ceyhun Yusifov cinayət işləri üzrə ixtisaslaşdığından digər işlərlə məşğul olsa da onun cinayət işlərində daha peşəkar olması danılmaz faktır. Digər bir nümunə vəkil Əziz Qənbərov vergi işlərində, vəkil Natiq Əsgərov mülki işlərdə ixtisaslaşmışdır. De-facto ixtisaslaşmanın daha bir nümunəsi Vəkillər Kollegiyasının vəkillərin reyestrini yenidən həyata keçirərkən vəkillərin doldurduqları anket məlumatlarında ixtisaslaşdıqları 4 hüquq sahəsini qeyd etmələri tələb olunur.

Vəkillərin sayının artırılması və bu cür faktiki ixtisaslaşmanın özü də göstərir ki, artıq vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşmasının zamanı gəlmişdir. Dünyanın bir çox ölkələrində vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşdırılmasında mövcud hüquq sistemlərinə uyğun fərqli metodlardan istifadə olunmuşdur. Təklifim bundan ibarətdir ki, vəkillik fəaliyyətinin ixtisaslaşması həyata keçirilərkən dövlətimizin mövcud hüquq sistemində uyğun olaraq vəkilliyin fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakı 4 qrupa bölünməlidir:

1. Cinayət və hərbi işlər üzrə;
2. Mülki və inzibati xətalara dair işlər üzrə;
3. İnzibati və iqtisadi işlər üzrə;
4. Vərəsəlik və ailə münasibətləri üzrə vəkillər.

Gələcəkdə zərurət yaranacağı təqdirdə fəaliyyət istiqamətlərinin daha kiçik qruplara bölünməsi ilə bağlı müvafiq əlavə tədbirlər də görülməlidir.

Vəkil Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasına üzv olduqdan (müvafiq icbari tədrisə cəlb olunub and içdikdən) sonra 1 il müddətində qeyd olunan 4 ixtisasdan birini seçməlidir (Həmin müddət ərzində hər hansı məhdudiyət tətbiq edilmədən, sərbəst surətdə, bütün ixtisaslar üzrə fəaliyyət göstərmə imkanı təmin olunmalı və bununla da vəkilin müstəqil seçiminə əsasən ixtisaslaşacağı sahə müəyyən edilməlidir). Vəkil öz ixtisas seçimini etdikdən sonra həmin ixtisasa müvafiq sertifikat əldə etmək üçün 6 ay müddətində ixtisaslaşma tədrisinə cəlb olunmalıdır (İxtisaslaşma tədrisində olan dövr ərzində vəkili seçdiyi ixtisas üzrə vəkillik fəaliyyəti göstərə bilər). Həmin tədris zamanı daha çox Konstitusiya Məhkəməsinin qərarlarının, Ali Məhkəmənin Plenum qərarlarının və müvafiq hüquq sahəsində olan kommentariyaların öyrədilməsi, nitq qabiliyyətinin və praktiki bacarıqların artırılması istiqamətində tədris keçirilməlidir. Bu tədris zamanı vəkillərin öz peşə fəaliyyətini də göstərə bilmələri üçün həftədə iki gün 2-3 saat olmaqla dərslərin keçirilməsi məqsədəuyğundur.

Bundan başqa, tədris müddətində dövlət hesabına hüquqi yardım göstərilən şəxslərin hüquqi müdafiəsinə ilk 3 ay ərzində ikinci vəkili kimi, sonrakı 3 ay ərzində isə əsas vəkili kimi cəlb olunmaları məqsədəuyğun olardı. Bu zaman ilk 3 aylıq praktik fəaliyyəti əsas vəkili tərəfindən, sonrakı 3 aylıq praktik fəaliyyəti isə vəkili qurumu və ya müdafiə olunan vətəndaş tərəfindən qiymətləndirilməlidir. Qiymətləndirilmənin tətbiqi dövlət hesabına həyata keçirilən hüquqi müdafiənin keyfiyyətində müsbət dəyişikliklər yaradacaqdır. Bu konsepsiyanın realizəsi həm dövlət hesabına hüquqi yardım alan şəxsin keyfiyyətli hüquqi yardım almasına, həm də vəkili öz fəaliyyətində daha məsuliyyətli və intizamlı yanaşmasına zəmin yaradacaqdır.

İxtisaslaşma tədrisin sonunda həm nəzəri biliklər (test imtahanının nəticələrinə əsasən), həm də praktiki vərdislər (dövlət hesabına göstərilən hüquqi yardım üzrə qiymətləndirmələrə əsasən) üzrə uğur qazanmış vəkillər müvafiq ixtisasa uyğun sertifikat alacaqlar. Bununla da həm tədrisdə olan

vəkilin dövlət hesabına çıxdığı işlərdə daha keyfiyyətli hüquqi yardım göstərilməsinə, həm də tədrisdə olan vəkillərin praktiki vərdislərə daha çox yiyələnmələrinə nail olunacaqdır. Müvafiq sertifikatı əldə etdikdən sonra vəkil yalnız əldə etdiyi sertifikata uyğun fəaliyyətlə məşğul ola bilər. Peşə qaydalarına əsasən, vəkil ixtisaslaşmadığı sahə üzrə işləri öz icraatına qəbul etməməlidir. Əgər hansısa vəkil hesab edirsə ki, cinayət və hərbi işlər ilə yanaşı vərəsəlik və ailə münasibətləri ilə bağlı işləri də peşəkar şəkildə yerinə yetirə bilər, bu zaman həmin vəkilin ailə işləri üzrə də müvafiq 6 aylıq ixtisaslaşma tədrisini bitirib həmin ixtisas üzrə sertifikatı əldə edə bilməsi hüququ təmin olunmalıdır.

Son dövrlər sürətlə inkişaf edən iqtisadi münasibətlərin və texnologiyaların, habelə daima dəyişən və yenilənən hüquq və praktikasının fonunda davamlı peşə hazırlığının əhəmiyyəti artmışdır. Davamlı peşə hazırlığının təmin olunması məqsədi ilə vəkil tərəfindən ixtisasına uyğun əldə etdiyi sertifikatın 5 illik hüquqi qüvvəsi olmalı və hər beş ildən bir sertifikat imtahanını müvəffəqiyyətlə keçdikdə sertifikatlarının müddəti uzadılmalıdır. Cəmi 3 dəfə sertifikat almış vəkillər müddətsiz sertifikat əldə etmə imkanları yaradılmalıdır. Vəkil bir neçə sertifikat əldə edibse növbəti sertifikat imtahanında hər ixtisas sertifikatı üzrə imtahan verməlidir.

Hüquqda baş verən yenilikləri mütəmadi izləmək və məlumatlı olmaq vəkilin peşə borcudur. Xüsusilə, vəkillərin öz fəaliyyət sahələrinə Avropa hüququnun artan təsiri barədə məlumatlı olmaları vacibdir. Bu baxımdan sertifikat imtahanında verilən suallar yalnız həmin 5 il ərzində həmin ixtisaslaşma üzrə qanunvericilikdə və Avropa hüququnda edilmiş dəyişikliklərlə bağlı olmalıdır. Bununla da vəkillər daim öz üzərilərində işləyəcəklər və insanlara göstərilən hüquqi yardımın keyfiyyəti konstitusiyada təmin olunan səviyyəyə çatma imkanı yaranacaqdır.